

K ekonomice školství v ČSLA

Racionální uplatňování vědeckého a technického pokroku v životě naší společnosti patří k základním podmínkám dalšího rozvíjení pozitivních výsledků v budování socialismu. Nejen ve světě kolem nás, v socialistických či kapitalistických státech, ale i z vlastních zkušeností můžeme stále zřetelněji pozorovat, že každý reálný stupínek ekonomického a společenského pokroku je vždy velmi úzce spjat s rozvojem vědy a techniky, s rozsahem a intenzitou jejich využívání ve společenské praxi. Právě všestranné rozvíjení vědeckého a technického pokroku je jedním z neúčinnějších prostředků třídního boje, cestou dosažení převahy socialismu a soustředění dvou světových soustav.

Explicace vědeckotechnického rozvoje bývá různá. V zemích, kde v rozvoji národního hospodářství je zatím ještě akcentován extenzivní charakter ekonomického růstu, stojí logicky na prvním místě i moment rozšiřování bezprostřední materiální výroby a k němu jsou přiřazovány tyto známé aspekty: organické spojení vědy s výrobou, nepřetržitě zdokonalování výroby, technologie, organizace, řízení a plánování, jakož i zlepšování kvality a technicko-ekonomických ukazatelů vyráběné produkce, zkvalitňování pracovních podmínek atd.

Naproti tomu v zemích s vyčerpanými extenzivními zdroji, zejména zdroji pracovních sil, kde v ekonomickém růstu je akcentován intenzivní reprodukční proces, řízení jednotlivých stránek vědeckotech-

nického pokroku bývá jednoznačně otevřeno prioritní úlohou vědy a techniky při zkvalitňování přímých i nepřímých faktorů růstu národního důchodu, tzn. pracovních sil, výrobních prostředků, zejména však základních výrobních fondů, modelů řízení a plánování atd.

V obou typech hospodářského rozvoje, ať již jde o akcentování kvantitativního rozmnožování nositelů výrobních sil, nebo o jejich kvalitativní přeměny, hlavní úlohu vždy připadá člověku a jeho živé práci, i když náplň a váha této role se postupně mění. Vycházíme z všeobecného poznání, že rozhodující objemy národního důchodu byly na počátku zprůměrně určovány především rozsahem nepřímých faktorů ekonomického růstu, kvantitativní pracovních prostředků, jejich optimálním teritoriálním rozmístěním a orientováním na klíčová odvětví národního hospodářství, a dále potom v závislosti na odpovídajícím rozsahu bezprostředních neboli přímých faktorů růstu, produktivních výrobců. Posléze, s dokončením nesmírně náročného procesu industrializace země a s přechodem od extenzivního k intenzivnímu růstu, hlavní masa národního důchodu začíná být vytvářena kvalitativně vyšším využíváním především základních výrobních fondů, zdrojů pracovních sil a zdokonalováním modelů řízení a plánování. Stručně řečeno — fyzické objemy a tempa růstu národního důchodu začínají být zajišťovány integrální produktivitou práce. A právě na postupné záměně prio-

ritních zdrojů růstu národního důchodu lze nejzřetelněji vystopovat a prokazovat vzrůstající roli lidského činitele, proměny jeho funkce jakožto nezávisle proměnné veličiny.

Cesta poznání těchto souvislostí byla složitá. O jádro těchto přeměn se budeme opírat a v dalším na nich stavět. Připomeňme si proto, že marxistické ekonomické myšlení vždycky odvozovalo funkční závislost růstu národního důchodu z akumulace, z investic do výrobních prostředků (techniky), zaměstnanosti a ze zvyšování kvality a stupňování činnosti obou faktorů, tzn. z živé práce a její produktivity, z fixního kapitálu (pracovních prostředků) a jeho efektivnosti.

Poněkud složitější jak pro vědu, tak pro hospodářskopolitická centra, byly a mnohdy ještě jsou otázky teoretického odhalování, včetně exaktních důkazů, a praktického akceptování konkrétních kvalitativních změn v investiční politice, v jejím zaměření, v určování rozsahu i obsahu investičních zásahů, v projektování oborové a odvětvové struktury národního hospodářství.

V zemích s vyčerpávanými extenzivními zdroji ekonomického růstu bylo empiricky prokázáno, že tradiční zvyšování objemu výrobních investic již nevyvolává očekávaný růst národního důchodu. Výrobní prostředky resp. základní výrobní fondy jakožto nesporný determinant růstu období industrializace země je překonán rostoucí kvalifikací pracovní síly, která v etapě počátku zprůměrnění objektivně zůstává mimo centrum pozornosti. Vzdělávání pracovních sil, lidí, stálo stranou, nezbývalo na něj ani prostředků a objektivně vzato, ani kvalifikovanějších výrobců ve výrobním procesu nebylo zapotřebí, protože zapojovaná kvanta základních výrobních fondů a lidských činitelů do výrobního procesu vytvářela zcela dostačující prostor požadovanému hospodářskému rozvoji.

V ekonomických podmínkách naprosté vyčerpanosti zdrojů pracovních sil je proto každá snaha po rozšiřování kapacit, po

maximalizaci tradičních produktivních investic — s cílem dosahovat původních či vyšších temp růstu — při minimalizaci konečné nevýrobní spotřeby obyvatelstva, anachronickou mystifikací, nežádoucím zatlačováním potenciálního zdroje růstu národního důchodu, kterým se stává zvyšování kvalifikace lidské práce. Můžeme-li se obrazně vyjádřit — do hry vstupuje nový významný moment ekonomického růstu, který s postupujícími intenzivními tlaky nabývá na svém významu. Je to vědeckotechnický rozvoj.

Do určité míry může podceňovat ekonomický růst vědecký a technický pokrok prostřednictvím upřednostňovaného růstu kvality pracovních prostředků a pracovních předmětů. Avšak stupňování kvality základních výrobních fondů, nepřetržitý růst techniky je možný pouze po určité mez, neboť vzniká a sílí nepřekonatelná hranice vůči rozpínavosti věcného činitele výroby v podobě lidského faktoru. Ekonomika země začne být dříve nebo později zmítána ekonomickými rozpory, hospodářský rozvoj země se zpomaluje, relativní přírůstek národního důchodu na jednoho obyvatele se začínají postupně zmenšovat. Neobrátili-li společnost soustředěnou pozornost na rozvoj kvality lidského faktoru, poměrný přírůstek národního důchodu na hlavu začíná klesat, vznikají objektivní podmínky krizových situací ve společnosti. Vedle kvality nepřímých faktorů tempa ekonomického růstu vyžadují i zvyšování kvality lidské práce. Věda, školství a jejich rozvoj se stávají limitem ekonomického růstu.

Rozvíjení školských soustav, růst vzdělanosti jako primárního elementu kvalifikace pracovních sil se nezadržitelně stává základní podmínkou rozvoje každé průmyslově rozvinuté společnosti. A je v zájmu vyspělé průmyslové země, aby včas a v racionálním rozsahu vyčleňovala prostředky a zároveň vytvářela prostor postupné realizaci zmíněných objektivních souvislostí. Na ekonomické souvislosti spjaté s přechodem od extenzivního k intenzivnímu růstu upozorňovala již před

více než čtyřiceti lety sovětská literatura, např. Strumilin, Pruděnskij aj. Také práce některých západních ekonomů zasluhují pozornost ekonomické a nejenom ekonomické fronty.

Rozvoj vědeckotechnického pokroku zasahuje i oblast vojenství, která však není jen pasívním odrazem těchto procesů, ale sama do značné míry vědeckotechnickému rozvoji napomáhá. Revoluční přeměny ve vojenství zasahují celou strukturu vojenské činnosti: od podstatných změn v materiálně technické základně, přes organizaci, až k novým způsobům velení a rozhodování. To klade značné nároky na vytváření příslušných reálných koncepcí rozvoje materiálně technické základny vojenství a kvalifikačních požadavků. Je nesporné, že rozhodující role při realizaci kvalifikačních požadavků a do značné míry i při zdokonalování materiálně technické základny vojenství připadá vojenským vysokým školám.

Má-li vojenské vysoké školství splnit svůj úkol v zabezpečování obrany země a internacionálních zájmů zemí socialistického společenství, musí vytvářet a ujasňovat si koncepci vývoje armády na delší období zejména ze dvou hledisek:

— s jakými hlavními vědeckotechnickými procesy je možné počítat při zdokonalování klasických zbraní, ve vývoji moderních zbraní i těch, které nebudou zařazeny do mírového výcviku;

— brát v úvahu strategické postavení ČSSR a její úlohu v obranném systému Varšavské smlouvy.

Ze souvislosti o úloze vědeckotechnického rozvoje i z pohledu na oblast vojenství by mělo mj. vyplynout, jakou strukturu ozbrojených sil vyžadují potřeby vedení moderního ozbrojeného zápasu. Mám na mysli včasnou a nepřetržitě vědecky propracovanou orientaci vývoje struktury druhů vojsk a ozbrojených sil, potřeby přípravy, výcviku a výchovy klíčových specialistů armády, velitelského sboru, politického aparátu apod.

Z tohoto hlediska jsou nejdůležitější kvalifikační požadavky, neboť příprava

vojáka z povolání je smyslem vojenského školství a koncipování rozsahu i obsahu kvalifikace je především záležitostí příslušných řídicích složek ČSLA a škol samotných. Jde o to, aby vojenské školství, zejména vysoké, mělo dlouhodobý výhled o počtech vojáků z povolání pro jednotlivé specializace v daných obdobích. Vojenské školy by pak na základě toho měly vypracovat vnitřní organizaci školy, metody výuky, materiální zabezpečení, počty vědeckopedagogických pracovníků i ostatních odborných sil. Realizace zmíněného přístupu je východiskem k tomu, aby vojenské školství vyprodukovalo potřebný počet kvalifikovaných profesionálů a zároveň je vyškolilo s co nejefektivnějším využitím přidělených prostředků.

Z hlediska obsahu práce vojenského školství je nezbytná představa o základních kvalifikačních požadavcích a jejich vývojových tendencích pro příští období. Ty by měly být rozpracovány na konkrétní podmínky jednotlivých profesí jak z hlediska současných potřeb, tak z hlediska předpokládaného vývoje; měly by se v takto rozpracované podobě objevit v plánované i konkrétní bezprostřední učebně výchovné činnosti především vojenských vysokých škol, fakult a specializací. Takto koncipované programy činnosti vojenského školství by měly z hlediska perspektivního vývoje počítat s těmito hlavními tendencemi ve vývoji vojenské kvalifikace:

— zvyšují se nároky na třídně politické, osobní a charakterové vlastnosti a schopnosti velitelů a politických pracovníků;

— s rostoucím podílem vysoce kvalifikovaných a kvalifikovaných lidí, což je logickým důsledkem vědeckotechnické revoluce na vojenství;

— se změnou ve vnitřní struktuře vojenského vzdělání s důrazem na posílení teoretického vzdělání a posun od úzké specializace směrem k univerzálnosti;

— relativně i absolutně vzrůstá podíl i rozsah technických profesí, což je odrazem vysoké nasycenosti armády moderní technikou;

— roste počet funkcí s vysokoškolským vzděláním, funkčních míst, k jejichž výkonu je požadována vědecká kvalifikace.

Nestačí zvládnutí vědních oborů a schopnosti aplikovat znalosti v praxi. Účinnost zbraní a techniky obrovských hodnot vyžadují také rozvážnost v jednání a rozhodování, iniciativu, schopnost koordinace činností apod.

Konstatoval jsem, že situace v ekonomickém vývoji průmyslově vyspělých zemí dospívá na určitém stupni k hranici, že investice do lidí zaujímají primární postavení. Preference akumulace do lidského faktoru je natolik zřejmá a uznávána pro svůj růstový účinek, že jsou v řadě vyspělých zemí kolem vysokých škol budována průmyslová centra pevně se opírající o výsledky vědeckých výzkumů, takže jsme svědky reálné integrace vědy, techniky a podnikatelské činnosti.

V podmínkách socialistické ekonomiky není možné posuzovat investice do lidského faktoru pouze hledisky úzce ekonomickými. Výdaje na školství, vzdělání a kvalifikaci plní zároveň funkci socialistické třídní, politického, kulturního a společenského rozvoje, jsou nástrojem postupného sblížování a odstraňování podstatných rozdílů mezi třídami a sociálními skupinami, mezi fyzickou a duševní činností, plní funkci humanizační, rozvíjejí osobnost člověka.

Růst kulturně společenských kvalit obyvatelstva je nezbytným předpokladem pro rozvíjení vyšších materiálních a zejména nemateriálních potřeb, k nimž už nestačí prostá nabídka, nýbrž vyšší vzdělanost a intelekt. Rozvíjení vyšších potřeb lidí je jedním z významných společenských tlaků na rozvoj výroby, obchodu, kultury, školství atd.

Růst prostředků na zvyšování kvality pracovních sil, dosahující enormních částek a překračující dokonce tempa tvorby národních důchodů, nemůže být neomezený, má své hranice. S investicemi do lidí je nutné velmi efektivně nakládat. Projevem

úsilí po maximální efektivnosti investic do lidského činitele jsou orientace a snahy ekonomů vyslovovat soudy ke způsobům vynakládání prostředků na vzdělání a k dosahovaným výsledkům těchto procesů. Při vysokých školách ve všech průmyslově vyspělých zemích vznikla pracoviště ekonomiky vzdělání. V ČSSR pracoviště ekonomiky vzdělání např. při VŠE v Praze a Bratislavě; někteří armádní pracovníci se ekonomikou vzdělání zabývají také samostatně.

Ekonomika vzdělání je na počátku svého rozvoje, navzdory tomu, že první teoretické publikace přežily již několik generací. Po druhé světové válce, v padesátých letech, zejména však v posledním desetiletí, získává ekonomika vzdělání široké uznání — právě jako samostatná konkrétní ekonomika, která si buduje svůj zvláštní předmět, specifické metody výzkumu a nalézá postupně své pevné místo v komplexu ekonomických věd. Ekonomika vzdělání obráží ekonomický život společnosti, rozsah i obsah vzdělání v dané etapě vývoje. Zabývá se činností odvětví, která produkují vzdělání a usiluje o poznání, do jaké míry vzdělání pracovníků sil ovlivňuje ekonomický růst a do jaké míry ekonomika (společnost) zabezpečuje rozvoj vzdělání. Rozlišuje se dvojí pojetí přístupu ekonomiky vzdělání k předmětu jejího vědeckého zájmu.

V širším pojetí jsou prostředky analýzy ekonomiky vzdělání orientovány na sledování vztahů mezi vzděláním a ekonomickou reprodukcí společnosti, ekonomickým růstem a intelektuálním potenciálem. Zde se ekonomika vzdělání zabývá optimálními sumami (pohybem) celkových nákladů na vzdělání a kvalifikaci, jejich podílů na národním důchodu, efektivností, strukturním vynakládáním a problematikou časové návratnosti vynaložených zdrojů. Někteří autoři je nazývají makroekonomickou stránkou ekonomiky vzdělání.

V užším pojetí jsou cíle a prostředky analýzy orientovány na sledování vztahů uvnitř konkrétních oblastí vzdělávání,

efektivnost využívaných prostředků z centrálních zdrojů, aspekty ekonomie práce atd. V nejtěsnější kooperaci s pedagogikou, psychologii a ostatními vědními disciplínami řeší optimální strukturu výstavby dané školské soustavy, metodiku a nástroje učebně výchovných procesů, koncepci materiálně technické základny vzdělání, analýzu vývoje struktury nákladů na vzdělání a jejich zpětné vazby, třídní, sociálně politické aspekty vzdělání a jiné. Toto užší pojetí bývá vymezováno (s výhradami) jako mikroekonomická stránka ekonomiky vzdělání.

Ekonomika vzdělání zatím naráží na řadu velmi vážných překážek. Mezi „bílé místa“ patří zejména propracování metodik kvantifikace efektivity vzdělání a kvalifikace. Nepřekročitelnými hranicemi jsou zatím tyto podstatné souvislosti: efektivnost investic do vzdělání není možné měřit tak přesně, jako je tomu u efektů materiální výroby či služeb. Investice do vzdělání mají dlouhodobou návratnost, potenciálně vyšší hodnota pracovní síly se realizuje (zhodnocuje) značně komplikovaněji a rozporuplněji, není možné zabránit relativně vysoké „úmrtnosti“ studujících, není možné měřit, bezprostředně sledovat a vyčíslovat obsah či kvalitu učebně výchovných procesů, srovnávací metody (mezinárodní) narážejí na nedostatek použitelných ukazatelů, metody výzkumů jsou složitější. Způsoby kvantifikace efektivnosti vzdělání zatím nepřinášejí očekávaný efekt. Výsledky nejsou adekvátní vynakládanému úsilí. Matematickým metodám věnuje maximální pozornost většina ekonomických publikací, ponejvíce akcentují přístupy měření vlivu reziduálních faktorů, které nalézají nejvíce stoupenců, ale i kritiků.

Domnívám se, že je nutné věnovat pozornost ekonomice vzdělání v ČSLA v úzké spolupráci s existujícími ústavy a pracovišti při civilních vysokých školách, rozvinout těsnou kooperaci se zahraničními institucemi zemí Varšavské smlouvy a soustavně sledovat vývoj teorie ekonomiky

vzdělání v některých vybraných (srovnatelných) západoevropských zemích.

Sledování vojenských školských výdajů je v současné době takové, že nevyhovuje nově vznikajícím potřebám teorie ekonomiky vzdělání, neumožňuje sledovat dlouhodobé trendy výdajů, zpracovávat analýzy za účelem zhodnocení efektivnosti atd. To brání jednak dělat exaktní soudy, jednak plánovitě činnosti ve vojenské školské politice.

Armádní specifika vojenského vysokého školství z mnoha stran obecnou problematiku neobvykle komplikuje. Kritéria přístupu jak z hlediska ekonomie společenské práce ve vojenském vysokém školství, tak z pohledu vnitřních celoarmádních zájmů atd., jsou nejen zvláštní, ale v mnohém zůstávají do jisté míry nepoznána z důvodů utajení, nejsou bezesbýtku aplikovatelná civilní metodika, chybí podklady pro statistická srovnávání, prakticky neexistují či nejsou přístupné mezinárodní analýzy. To nutně vědeckovýzkumnou činnost komplikuje a klade vyšší nároky na metodologickou stránku věci.

Organicky fungující celoarmádní vysokoškolský tým, který by vybudoval potřebnou materiálně technickou základnu, soustavně shromažďoval, zkoumal a vyhodnocoval vyvíjející se objektivní realitu, rozvíjel teorii ekonomiky vzdělání ve vojenství atd., zatím chybí. Zavedení systematického výzkumu ekonomiky vzdělání ve vojenském školství by mělo být chápáno jako vysoce efektivní opatření. Zatím pro armádní potřeby v tomto ohledu vznikají první dílčí práce a statě.

Problematika vnitřní ekonomiky vojenského vysokého školství obsahově vyčerpává teoretická východiska pro stanovení základních kvalitativních kritérií efektivnosti pedagogického procesu, zejména teoreticko-metodologické vymezení nákladů na reprodukci vysoce kvalifikovaných armádních sil. Teoretický přístup ke kritériím efektivnosti vyučovacího procesu by mohl v podstatě zahrnovat úroveň znalostí a schopností posluchačů, čas potřebný k dosažení učebně výchovných cílů,

čas vynakládaný pedagogickým sborem na přípravu výuky a náklady na pedagogický proces. Okruh těchto základních ukazatelů otevírá možnosti pro zavedení vysoce účelné kvantifikace. Z logiky implikace vyplývá, že neaktuálnějšími a nejdůležitějšími ekonomickými souvislostmi kritérií efektivity vyučovacího procesu jsou propočty materiálových a finančních nákladů.

Proces poznání pohybu nákladů na obnovu kvalifikované pracovní síly resp. nákladů na vojenské vysokoškolské vzdělání je neobyčejně důležitý. Vede k racionálnímu využívání kvalifikovaných pracovníků, k synchronizaci funkčního stupně se stupněm vzdělání a tedy k optimální návratnosti investic do lidského činitele. Bude vysoce racionální, budeme-li v ČSLA maximálně využívat aplikovaných civilních metodických přístupů, neobjevovat poznání a soustřeďovat síly na dosud neobjevené souvislosti uvnitř specifických podmínek v ČSLA.

Konkrétní realizace nastíněných otázek v ČSLA musí nejprve překlenout zatím nepřekonané hranice v oblasti evidence nákladů na vojenské školství. Dlouholetá nerozvinutost ekonomických informací, navíc do jisté míry kombinovaných naturálními ukazateli, vylučující zpracování statistických srovnávání, si potom vynucuje používat empirických odhadů. Zachycení určitého vývojového trendu, propočítávání časových řad podle stupňů vojenských škol, což je nezbytné pro exaktní soudy o dané efektivitě či neefektivitě určitých opatření a koncepcí uvnitř vojenského školského systému, je zatím neřešitelné.

Ekonomie školství v ČSLA je nutné věnovat mnohem větší pozornost než dosud, vycházet z trendů vědeckotechnické revoluce ve vojensktví, z její realizace ve státech Varšavské smlouvy a z toho vyplývajících úkolů ČSLA. Ze zámyslů dlouhodobé koncepce vývoje ČSLA vypracovat pak jako její součást variantu rozvoje vojenského školství, zvláště vysokého, a s pomocí ekonomických nástrojů hledat

optimální variantu a její realizaci ekonomicky vyhodnocovat.

Problematika vysokoškolského vzdělávání, efektivity a racionálního využívání vysoce kvalifikovaných kádrů je centrem pozornosti vedení všech bratrských komunistických stran a vlád socialistických zemí. Na tyto souvislosti velmi příznačně upozorňoval L. Brežněv ve svém referátu na známé moskevské poradě komunistických a dělnických stran v červnu 1969, kde mj. uvedl: „... nechceme snižovat síly těch, s nimiž soutěžíme na vědeckotechnickém kolbišti. Tady nás čeká dlouhý těžký boj. Jsme pevně odhodláni vést jej vážně, abychom dokázali převahu socialismu i v této oblasti. To odpovídá zájmům... světového komunismu, celého revolučního osvobozenického hnutí. Dosáhnout nového významného pokroku v rozvoji vědy a techniky... je věc velmi složitá, spojená s velkým úsilím a značnými investicemi. Vyžaduje přípravu obrovského množství kádrů... Je třeba také zvýšit vzdělanost a odborné znalosti... lidí, kteří budou pracovat s novou technikou. Příkazem doby se stalo radikální sblížení vědy s výrobou. Musíme vybudovat nová vědecká střediska a školy, musíme nadále a velmi podstatně rozšiřovat frontu vědeckého výzkumu...“

V souvislosti se strukturálními změnami ve vojenském školství vystupují před příslušnými řídicími orgány otázky, na které si dávají nejvšestrannější odpovědi. K nejpálčivějším otázkám můžeme např. přiřadit i problematiku kvantitativního rozvoje vojenského vysokého školství, problematiku reálných potřeb vysoce kvalifikovaných vojenských specialistů apod.

Na otázku rozsahu a struktury přípravy absolventů vojenských vysokých škol je nutné dnes pohlížet zcela jinak než před lety. V období výstavby kádrového stavu armády a počátků jeho zkvalitňování potřeby absolventů přesahovaly produkci a o jejich umísťování nemohlo být po-

chyb. Zároveň nebylo složité, aby vysokoškolsky vzdělaní odborníci svými teoretickými znalostmi a rozvinutými schopnostmi velet, řídit, učit sebe i druhé, uspokojovali konkrétní potřeby výstavby ČSLA. Nyní, kdy ČSLA disponuje relativně vysocí rozvinutou bojovou technikou a jsou na ní kladeny z hledisek jejího uplatnění v možné válce podstatně vyšší nároky a kdy potřeby absolventů vojenské vysoké školy již nepřesahují produkované zdroje, spíše v jistých směrech naopak, otázka rozsahu a oborové struktury studujících stojí poněkud v jiném světle. Dřívější přístupy jsou již nežádoucí a neefektivní.

Rozsah a struktura absolventů vojenských vysokých škol musí být adekvátní předpokládaným požadavkům příštích let. Začínající studenti dnešních ročníků musí uspokojovat potřeby a nároky vojenských odborností v dalších letech. Rozsah i struktura vojenské vysoké školy musí mít náskok, určitý předstih před praxí, nemá-li produkovat úroveň speciální připravenosti nedostatečně vyškolené odborníky. Zřejmě se neobejdeme v této souvislosti bez dlouhodobého výhledu vědeckotechnického rozvoje ve vojenství, realizačních postupů vycházejících z variant možné války, z ekonomického potenciálu země a strategických aspektů ČSLA v koalici zemí Varšavské smlouvy. Zároveň je nutné znát

kritéria rozvoje klíčových druhů vojsk a potřeby vysokoškolských specialistů.

Vydeme-li z úvah dneška, jedině možným přístupem je ten, při němž budou analyzovány a vyhodnocovány jak specifické rysy současného vývoje ČSLA, tak některá zásadní hlediska dlouhodobějších perspektiv ČSLA. Jinými slovy, měli bychom znát, existuje-li dostatečné množství podkladů, aby se mohl stanovit optimální rozvoj vojenského vysokého školství v souladu s požadavky efektivnosti.

Rozsah a oborová struktura vojenského vysokého školství (studium v zahraničí) se po určitém čase projeví svými pozitivními, popřípadě negativními důsledky, kterým se nemůžeme vyhnout. Máme-li být objektivní a důslední ve všech aspektech, potom k zamýšleným změnám by měla být zároveň vypracována úvaha, která by s dostupnou přesností prokazovala, jakým možným neefektivním aj. důsledkům se vystavujeme při nedocnění nebo přecenění určitých potřeb v oblasti vojenských vysokoškolských kádřů.

Výše uvedené soudy mají obecnou platnost. Nejsou to soudy nové, spíše staré a známé. Jejich cennost bude však v tom, že si je včas i na správném místě uvědomíme a budeme je realizovat v práci. Je to jeden z požadavků kritérií globální efektivnosti.

(Dokončení v příštím čísle)